

Το παιδίον Ιησούς ως μετανάστης και ξένος

Ορθοδοξία / Ιερός Άμβων

Σωτήριος Δεσπότης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής-Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας ΕΚΠΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΗ (Μτ. 2, 13-23): ΤΟ ΠΑΙΔΙΟΝ ΙΗΣΟΥΣ ΩΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΣ

Από την αρχή του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου, συνειδητοποιεί ο αναγνώστης ότι η γέννηση του Ιησού δεν γίνεται σε ένα ειδυλλιακό τοπίο, όπως εμείς συχνά φανταζόμαστε. Η δράση του Θεού προκαλεί την αντίδραση του αμαρτωλού κατεστημένου και μια κλιμακούμενη σύγκρουση ανάμεσα στον «Προ αιώνων Θεό» που εμφανίζεται ως «Παιδίον Νέο» και το γερασμένο εκπρόσωπο της τυραννικής εξουσίας Ηρώδη. Ο πρώτος, αν και απόγονος του Δαβίδ, γεννάζεται σε φάτνη στην άσημη κώμη Βηθλεέμ. Ο δεύτερος, «μισοϊουδαίος» στο γένος και στη νοοτροπία, διαμένει σε παλάτι στην αγία Πόλη, συνεπικουρούμενος από τη θρησκευτική ηγεσία του Ιουδαϊσμού αλλά και όλους τους κατοίκους της. «Το φως των Χριστουγέννων συναντά το σκοτάδι της κακόβουλης εξουσίας, που την έχει διαφθείρει ο φόβος και η καχυποψία. Από τη μια πλευρά «Δόξα εν υψίστοις Θεω», από την άλλη μια τρομακτική, συνεχώς κακή βούληση, ο ρόγχος ενός

μισοπεθαμένου καθεστώτος που μισεί το φως, τον κόσμο, την ελευθερία, την αγάπη και επιθυμεί διακαώς να τα ξεριζώσει χωρίς έλεος» (π. Α. Σμέμαν). Αυτή η σύγκρουση, που έχει δραματική εξέλιξη, δεν αφορά απλά δύο προσωπικότητες που ερίζουν για τον ίδιο θρόνο. Είναι η σύγκρουση ανάμεσα στη βασιλεία εκείνη που εδράζεται στη δίψα, στο πάθος, στην αγάπη για δύναμη και στη βασιλεία που στηρίζεται στη δύναμη της αγάπης, της θυσίας και του πάθους. Αυτή η σύγκρουση είναι διαχρονική παρόλη την ποικιλωνυμία και την πολυμορφία της εξουσίας.

Τα φαινόμενα μάλιστα δείχνουν ότι και στη Φύση όσο και στην Ιστορία τελικά θριαμβεύει ο δαρβινικός νόμος του ισχυρού. Ο Ηρώδης καταγράφηκε στην Ιστορία ως Μέγας (37-4 π.Χ.) αφού κατάφερε με τη διπλωματική ευστροφία του και τα σπάνια χαρίσματά του να δώσει στον Ισραήλ την έκταση και την αίγλη που του είχε χαρίσει 1.000 χρόνια πριν ο Δαβίδ. Ανήγειρε το μεγαλοπρεπέστατο και ομορφότερο Ναό της εποχής του, προσφέροντας έτσι εργασία σε χιλιάδες ανέργους, θρησκευτικές τελετές σε εκατομμύρια Ιουδαίους και ισχυρά θεολογικά ερείσματα στη δικιά του τυραννία. Ακόμη όμως κι ο Ναός ήταν ένα υποστύλωμα της παράνομης εξουσίας του. Όταν αισθανόταν ότι απειλείται ο θρόνος του, δε δίσταζε να θυσιάζει ό,τι όσιο και ιερό είχε στη ζωή του. Έτσι φόνευσε την αγαπημένη του γυναίκα Μαριάμ και εκτέλεσε εν ψυχρώ τρεις γιους του. Ο ίδιος ο Οκταβιανός Αύγουστος είπε για τον πιο άξιο υπηρέτη του στην Παλαιστίνη το περίφημο ότι είναι καλύτερο να είναι κανείς υς, δηλ. χοίρος (αφού ο βασιλιάς δεν έτρωγε χοιρινό), παρά υιός του Ηρώδη (Μακρόβιος, Saturnalia 2.4.11).

Μπορεί να αναλογιστεί κανείς την αγωνία του γερασμένου ηρωδιανού καθεστώτος όταν έμαθε το νέο της γέννησης του τεχθέντος βασιλέως των Ιουδαίων. Η αγωνία αυτή μετατρέπεται σε θηριωδία όταν αποτυγχάνει το πρώτο σχέδιο χρησιμοποίησης των μάγων ως κατασκόπων. Την κρίσιμη στιγμή επεμβαίνει ο άγγελος του Κυρίου ο οποίος εμφανίζεται στον Ιωσήφ και τον διατάσσει να σηκωθεί και να πάρει το παιδί και τη μητέρα του και να φύγει στην Αίγυπτο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ενώ μέχρι τη γέννηση του Ιησού η Μαρία χαρακτηρίζεται ως «γυναίκα του Ιωσήφ» (αν και ρητώς σημειώνεται ότι δεν είχαν σαρκικές σχέσεις), μετά τη γέννηση ονομάζεται «μητέρα του Ιησού» επειδή του τόκου πέρας λαβόντος, ελύθη τε η υποψία, και ο Ιωσήφ επιστώθη. Είναι αξιοσημείωτες επιπλέον οι παραλληλότητες του μνήστορος της Θεοτόκου με τον Ιωσήφ, το γιο του πατριάρχη Ιακώβ. Και οι δύο διακρίνονται για τη δικαιοσύνη τους και την ηθική τους ακεραιότητα. Και οι δύο κατευθύνονται μέσω θείων οραμάτων στη χώρα του Νείλου, στην Αίγυπτο, που αποτέλεσε άσυλο για πολλούς φυγάδες Ισραηλίτες (Γ' Βασ. 11, 40. Ιερ. 26, 21 [Ο' 33, 21]). Ο πρώτος όμως χάνεται από το προσκήνιο της ευαγγελικής ιστορίας όταν εκπληρώνει την αποστολή του, ενώ ο δεύτερος αναδεικνύεται Φαραώ.

Η πρώτη παταγώδης αποτυχία σύλληψης και δολοφονίας του τεχθέντος βασιλέα των Ιουδαίων μέσω των μάγων άφησε τον Ηρώδη ως ληρώδη. Ο Ιδουμαίος βασιλιάς εθυμώθη λίαν, και αποστείλας ανείλεν πάντας τους παίδας τους εν Βηθλεέμ και εν πάσι τοις ορίοις αυτής από διετούς και κατωτέρω, κατά τον χρόνον ον ηκρίβωσεν παρά των μάγων. Τα ερωτήματα που προκύπτουν από τη σφαγή των νηπίων είναι πολλά και δυσεπίλυτα. Αρκετοί αμφισβητούν καταρχήν την αξιοπιστία του γεγονότος, καθώς αυτό δε μνημονεύεται από κανέναν άλλο ιστορικό της εποχής. Η σφαγή, όμως, κάποιων ολιγάριθμων νηπίων ενός χωριού (της Βηθλεέμ) με 500 περίπου κατοίκους δεν αποτελούσε «έκπληξη» για τη συμπεριφορά ενός τυράννου που δε δίστασε την ίδια περίπου εποχή (6 π.Χ.) να σφάξει τα παιδιά του Αλέξανδρο, Αριστόβουλο και Αντίπατρο, που τα υποπευόταν ως σφετεριστές του θρόνου. Κρισιμότερες είναι οι θεολογικές απορίες. Τίνος ένεκεν ο Θεός συνεχώρησε να πεθάνουν αθώα βρέφη και μάλιστα προς χάριν του Παιδιού εκείνου που σαρκώθηκε για να σφαγεί χάριν όλου του κόσμου; Πως είναι δυνατόν από τη μια άγγελοι να ψάλλουν, σύμφωνα με το Λουκά, στη Βηθλεέμ το Δόξα εν υψίστοις Θεω και επί γης ειρήνη και στον ίδιο χώρο να ακούγονται τα κλάματα αθών νηπίων και οι ολολυγμοί των μητέρων; Ποια είναι η ειρήνη που έφερε η έλευση του Ιησού στον κόσμο αφού μέχρι σήμερα στον ίδιο χώρο αντηχούν οι ιαχές και ο παραλογισμός της βίας του πολέμου;

Φυσικά ο Ιησούς δεν ήρθε να φέρει μια ειρήνη-Ραχ αντίστοιχη της Ρωμαϊκής, που δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια απουσία εχθροπραξιών που εξυπηρετούσε απλά την «ομόνοια» ισχυρών συμφερόντων των ολίγων που εμπορεύονταν τα σώματα και τις ψυχές των πολλών. Η ειρήνη του Χριστού προϋποθέτει την αφαίρεση του αποστήματος της αμαρτίας, της «έμφυτης» (για τα μέτρα του κόσμου) δίψας του ανθρώπου για ισχύ, ηδονή και δόξα. Γι' αυτό και η παρουσία του προκαλεί τον πόνο που αισθάνεται κανείς από το χειρουργικό μαχαίρι. Προκαλεί επίσης τις σπασμωδικές αντιδράσεις όλων εκείνων που διαχειρίζονται στη γη αυτή την πολιτική και κάθε άλλη εξουσία εξουσία χρησιμοποιώντας τη μάχαιρα της βίας. Η σφαγή των νηπίων κάθε εποχής αποδεικνύει καταρχήν που μπορεί να φτάσει ο αποστατημένος από το Θεό άνθρωπος νους, ο οποίος γίνεται είτε κτηνώδης, είτε δαιμονιώδης, είτε πολλές φορές και κάτι ιταμότερο και από τα δύο αυτά στοιχεία. Φυσικά τίποτα δε γίνεται χωρίς την παραχώρηση του Θεού της αγάπης ο οποίος βλέπει τα πάντα υπό το πρίσμα της αιωνιότητας και οικονομεί τα πάντα με τέτοια σοφία που ο άνθρωπος νους αδυνατεί να συλλάβει. Απαντούν οι Πατέρες σχετικά με τη σφαγή των νηπίων τα εξής: ει γαρ τους εν πονηρία μέλλοντας ζην, διηνεκώς μετά μακροθυμίας φέρει της εαυτού ο Θεός, πολλώ μάλλον τούτους ουκ αν είασεν τεθνάναι ούτως, είπερ ήδει μεγάλα τινά ανύσαντας· και ούτοι μεν παρ' ημών οι λόγοι· ου μην πάντες ούτοι, αλλ' εισί και τούτων απορρητότεροι, ούς μετά ακριβείας οίδεν ο ταύτα οικονομών.

Ο Ηρώδης, το σύμβολο του υπερανθρώπου, ξεψυχά στην Ιεριχώ από καρκίνο των εντέρων και υδρωπικία το Πάσχα του 4 π.Χ.[1] Ο θεάνθρωπος Ιησούς επιστρέφει στη Γαλιλαία: τεθνήκασιν οι ζητούντες την ψυχήν του παιδίου. Ο ίδιος, ο καινός φανείς και παλαιός ευρεθείς και πάντοτε νέος εν αγίων καρδίαις γεννώμενος (Επιστ. Προς Διόγνητον) θα τελειώσει στο όρος της Γαλιλαίας την επίγεια πορεία του με τη φράση: και ιδού εγώ μεθ' υμών ειμι πάσας τας ημέρας έως της

συντελείας του αιώνος (Μτ. 28,20) Δυο χιλιάδες χρόνια πέρασαν από τότε, αλλά οι ίδιες δύο εξουσίες εξακολουθούν να βρίσκονται αντιμέτωπες η μια απέναντι στην άλλη στον πολυβασανισμένο πλανήτη μας: η εξουσία της γυμνής δύναμης, η τυφλωμένη από τρόμο και τρομακτικά απάνθρωπη. Και η ακτινοβόλα εξουσία του παιδιού της Βηθλεέμ. Φαίνεται όμως πως όλη η εξουσία, όλη η δύναμη βρίσκεται στα χέρια αυτής της γήινης αρχής... Μόνο όμως φαινομενικά: επειδή ποτέ δεν παύουν να λάμπουν το αστέρι και η εικόνα της Μητέρας με το Βρέφος (π.Α.Σμέμαν).

Παραπομπή:

1. Ένα ενδιαφέρον άρθρο για τις αιτίες του θανάτου του Ηρώδη έχει αναρτηθεί στην ηλεκτρονική έκδοση της Montreal Gazette. Ο συγγραφέας του, A. Mark Clarfield, συζητά τις διάφορες ιστορικές μαρτυρίες και καταλήγει: «The combination of symptoms was a challenging one, especially the presence of gangrene of the genitalia — something one does not see every day. The scientists used a clever bit of clinical reasoning and came to a tentative conclusion: chronic kidney failure of unknown cause complicated by the rare (thank God) Fournier’s gangrene of the testicles. There are other candidates, of course, such as syphilis or other sexually transmitted diseases, but the kidney diagnosis seemed to fit the symptoms best.»

<http://bit.ly/2rZSnhF>